

CYBER

lekcje

Scenariusz lekcji

Wizerunek
i tożsamość w sieci

Wizerunek i tożsamość w sieci

Scenariusz lekcji dla klas 4–6 szkół podstawowych

Scenariusz opracowany w ramach projektu „Działania wspierające nauczanie o cyberbezpieczeństwie”

Autorka scenariusza: Agata Arkabus

Redakcja merytoryczna: Akademia NASK (Zespół Edukacji Cyfrowej), Zespół Budowania Świadomości Cyberbezpieczeństwa

© NASK – Państwowy Instytut Badawczy

Warszawa 2021

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne (CC BY-NC) 4.0 Międzynarodowe

NASK – Państwowy Instytut Badawczy

ul. Kolska 12

01-045 Warszawa

Spis treści

Warto wiedzieć – wprowadzenie do zajęć	4
Informacje na temat zajęć	5
Cele ogólne powiązane z podstawą programową	5
Cele szczegółowe powiązane z podstawą programową	6
Kompetencje kluczowe	6
Metody/techniki pracy	6
Formy pracy:	6
Środki dydaktyczne:.....	7
Opis przebiegu zajęć/lekcji	7
Wprowadzenie.....	7
Część główna	7
Podsumowanie	8
Komentarz metodyczny	9
Uwagi do realizacji lekcji/zajęć	9
Sposoby oceniania	9
Praca z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE)	9
Karta pracy „Cyfrowy detektyw”	10
Karta pracy „Kolorowanka”	11
Karta pracy „Zdjęcia Borysa i Klary”	12
Karta pracy „Tekst z lukami”	13
Karta pracy „Zanim wrzucisz do sieci...”	14
Bibliografia/Netografia	15
Opis projektu	16

Temat: **Wizerunek i tożsamość w sieci**

Klasa: **4–6 szkoły podstawowej**

Czas realizacji: **2 x 45 minut**

Warto wiedzieć – wprowadzenie do zajęć

Internet jest przepelniony zdjęciami i materiałami filmowymi, których przedstawiają wielu znanych piosenkarzy, aktorów, influencerów. Zasoby sieciowe to także obszar kontaktów i współpracy internetowej młodzieży i osób dorosłych. Każdego dnia młodzi ludzie publikują posty, udostępniają zdjęcia, dzielą się swoimi sukcesami lub po prostu chcą zaistnieć w środowisku rówieśników. Najczęściej wykorzystują w tym celu portale społecznościowe, które posiadają różnorodne funkcje umożliwiające publikowanie własnego wizerunku.

Uczniowie, chcąc nadążyć za młodzieżowymi trendami, chętnie promują swój wizerunek. Zapominają przy tym niestety o zachowaniu podstawowych zasad bezpieczeństwa. Często nie są również świadomi zagrożeń, które wiążą się z udostępnianiem swojego wizerunku oraz ochroną tożsamości w sieci. Ważnym atutem internetowego promowania wizerunku według dzieci i młodzieży jest pokazywanie wartościowych i markowych przedmiotów, które mają wskazywać na odpowiednie usytuowanie finansowe rodziców. Młodzi użytkownicy internetu, wzorując się na znanych celebrytach i influencerach, dążą do pozyskiwania wielu znajomych w internecie. Często nie mają jednak świadomości, kto naprawdę znajduje się po drugiej stronie ekranu...

Coraz młodsze dzieci promują się przy wykorzystaniu portali społecznościowych. Zgodnie z regulaminem Facebooka konto w tym serwisie może utworzyć tylko osoba, która ukończyła co najmniej 13 lat. Niestety dzieci bardzo często dokonują rejestracji w portalu, podając fałszywe dane lub angażując w to rodziców.

Zachowania tego typu powinny uświadomić rodzicom i nauczycielom, jak istotne jest edukowanie młodego pokolenia w zakresie rozsądnego udostępniania wizerunku i ochrony tożsamości w internecie. Bardzo ważne jest, aby rodzice kontrolowali, jakie dane i zdjęcia ich dzieci publikują online, oraz zwracali uwagę na odpowiednie ich zachowanie w sieci, w tym przestrzeganie netykiety.

Informacje na temat zajęć

Cele ogólne powiązane z podstawą programową

Etyka

II. Człowiek wobec innych ludzi. Uczeń:

13. rozpoznaje i charakteryzuje różne przejawy przemocy; **wyjaśnia pojęcie cyberprzemocy**;

IV. Człowiek a świat ludzkich wytworów. Uczeń:

1. **podaje przykłady ludzkich wytworów materialnych** i niematerialnych oraz **rozważa ich znaczenie w kontekście pytania o dobre życie**;

6. **podaje przykłady właściwego i niewłaściwego wykorzystywania nowoczesnych technologii informacyjnych**.

Informatyka

V. Przestrzeganie prawa i zasad bezpieczeństwa. Uczeń:

1. **posługuje się technologią zgodnie z przyjętymi zasadami i prawem**; przestrzega zasad bezpieczeństwa i higieny pracy;

2. **uznaje i respektuje prawo do prywatności danych** i informacji oraz prawo do własności intelektualnej;

3. **wymienia zagrożenia związane z powszechnym dostępem do technologii** oraz do informacji i **opisuje metody wystrzegania się ich**;

Wiedza o społeczeństwie

I. Społeczna natura człowieka. Uczeń:

2. **przedstawia zasady komunikowania się**; wyjaśnia zasady skutecznej autoprezentacji – kształtowania swojego wizerunku;

5. **podaje przykłady trudnych społecznie sytuacji, w których należy zachować się asertywnie**; **uzasadnia, że można zachować dystans wobec nieaprobowanych przez siebie zachowań** innych ludzi lub przeciwstawić się im; przedstawia różne formy zachowań asertywnych;

V. Nieleśni wobec prawa. Uczeń:

1. **rozpoznaje zachowania związane z przemocą fizyczną i psychiczną, w tym werbalną, wobec siebie i innych**; wymienia osoby i instytucje, które należy powiadomić w takich sytuacjach;

2. **przedstawia** korzyści i **zagrożenia** wynikające z **korzystania z zasobów internetu**; rozpoznaje przemoc w cyberprzestrzeni i wyjaśnia, jak należy na nią reagować;

Plastyka

II. Doskonalenie umiejętności plastycznych – ekspresja twórcza przejawiająca się w działaniach indywidualnych i zespołowych. Uczeń:

2. **rysuje**, maluje, ilustruje zjawiska i **wydarzenia realne** i wyobrażone (także w korelacji z innymi przedmiotami).

Cele szczegółowe powiązane z podstawą programową

Uczeń:

- zna zagrożenia wynikające z publikacji zdjęć w sieci;
- rozumie problematykę tożsamości osoby w internecie;
- obserwuje i analizuje fakty wynikające z udostępniania informacji w sieci;
- udziela komentarzy z zachowaniem norm moralnych;
- zna i rozumie pojęcie cyfrowego śladu;
- wykorzystuje aktywność plastyczną w utrwalaniu wiedzy i wiadomości.

Kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje językowe;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się.

Metody/techniki pracy

- opis;
- zabawa dydaktyczna;
- rozmowa;
- pogadanka;
- dyskusja;
- metoda problemowa;
- metoda praktyczna;

Formy pracy:

- indywidualna;
- grupowa.

Środki dydaktyczne:

- zdjęcia przedstawiające życie współczesnych nastolatków;
- karta pracy „Zdjęcia Borysa i Klary”;
- [film „Papla”](#) z cyklu „Owce w sieci”;
- [prezentacja multimedialna „Publikujesz zdjęcia – poznaj zagrożenia”](#);
- karta pracy „Zanim wrzucisz do sieci...”;
- karta pracy „Cyfrowy detektyw”;
- kolorowanki/rysunki przedstawiające grupę nastolatków na biwaku i zabawę na boisku – z możliwością wpisywania komentarzy pod obrazkiem;
- kredki, przybory do pisania;
- tekst z lukami;
- ekran, komputer z dostępem do internetu, ewentualnie tablica interaktywna;
- [animacja „Zasady nowoczesnej etykiety”](#)
- [infografika „Twój wizerunek w internecie” oraz „Jak zadbać o swój wizerunek”](#);

Opis przebiegu zajęć/lekcji

Wprowadzenie

Nauczyciel rozpoczyna zajęcia od słów:

Gdy szukałam informacji w internecie, znalazłam zdjęcia moich uczniów – Borysa i Klary, których uczyłam w poprzedniej szkole. Z zaciekawieniem oglądałam ich galerie zamieszczone w sieci. Niektóre zdjęcia opatrzone były komentarzami: To mój nowy prezent! albo W tym roku na wakacjach!

Nauczyciel prezentuje zdjęcia i prosi uczniów, by przyjrzeni się prezentowanym fotografiom (dostępne również jako karta pracy):

- [zdjęcie przedstawiające dwóch roześmianych chłopców, siedzących we wnęce w murze](#);
- [zdjęcie przedstawiające piętrowy, nowy dom](#);
- [zdjęcie przedstawiające basen znajdujący się na patio](#);
- [zdjęcie przedstawiające plażę nad morzem i rosnące na niej palmy](#);
- [zdjęcie przedstawiające budynek uniwersytetu](#);
- [zdjęcie przedstawiające sprzęt elektroniczny – komputer i tablet](#).

Część główna

1. Po obejrzeniu zdjęć nauczyciel rozdaje karty pracy „Zdjęcia Borysa i Klary”. Prosi uczniów, aby na podstawie obejrzanych zdjęć, napisali co wiedzą o nastolatkach z fotografii: ich życiu, zainteresowaniach, miejscu zamieszkania. Na karcie można przykładowo zamieścić jedno ze zdjęć lub dodać zdania do uzupełnienia, p.. Borys pojechał...; Klara ma...; Mieszkają...

2. Po zakończonej pracy nauczyciel prosi uczniów o odczytanie udzielonych odpowiedzi. Niektóre z nich wypisuje na tablicy, aby były dobrze widoczne i zapamiętane przez pozostałych.
3. Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: Czy Klara i Borys postępują właściwie, publikując zdjęcia w sieci? Prosi dzieci o wypowiedzi, zachęca do rozmowy.
  - Po zakończonej dyskusji nauczyciel zaprasza do obejrzenia [filmu „Papla”](#) z cyklu „Owce w sieci”.
4. Nauczyciel podsumowuje zachowanie Jaśka – bohatera obejrzanej kreskówki. Wykorzystując [prezentację „Publikujesz zdjęcia – poznaj zagrożenia”](#), omawia zagrożenia, z którymi może się wiązać nierozważne publikowanie zdjęć i wizerunku, np. hejt, wykorzystanie wizerunku bez zgody osoby przedstawionej na zdjęciu, groźby i szantaż ze strony obcych osób, wskazywanie miejsca zamieszkania, przedstawienie posiadanych wartościowych rzeczy itp.
5. Następnie nauczyciel prezentuje uczniom infografikę [„Twój wizerunek w internecie”](#). Tłumaczy, czym jest wizerunek, oraz przedstawia jego elementy składowe, tj. zdjęcia, przynależność do grup społecznych, sposób wypowiedania się. Druga strona infografiki [„Jak zadbać o swój wizerunek w internecie?”](#) zawiera porady: Chronić swoją prywatność (co zamieszczać czego nie); Szanuj innych, wizerunek innych też zależy od nas, własność intelektualna; Dbaj o swoje hasło.
6. Dzieci otrzymują kartę pracy „Zanim wrzucisz do sieci...”. Zaznaczają odpowiednie odpowiedzi w rubrykach tabeli.
7. Nauczyciel zaprasza uczniów do zabawy w cyfrowych detektywów. Na tablicy interaktywnej pokazuje labirynt (lub rozdaje kartę pracy dla pary uczniów). Uczniowie analizują wszystkie drogi przepływu informacji/komentarzy i zauważają, że każda informacja/grafika/komentarz trafia w różne miejsca – czyli zostawia ślad w internecie. Często niestety dzieje się tak bez naszej zgody, gdyż inne osoby daną informację zamieszczają na swojej stronie lub udostępniają dalej. Należy więc zwracać uwagę na informacje i zdjęcia, które publikujemy w sieci.
8. Nauczyciel udostępnia na tablicy tekst z lukami (można go również rozdać do pracy indywidualnej). Prosi uczniów o uzupełnienie zdań odpowiednimi wyrazami:

Internet to wielka sieć, która umożliwia łączenie się ludzi na całym świecie. Można w nim znaleźć wiele informacji. Każdy użytkownik może też napisać **komentarz** lub dodać **zdjęcie/grafikę**. Należy jednak pamiętać, że wszystkie informacje w internecie mogą zostawić **ślad**. Zdjęcia i filmy przez nas udostępnione ogląda wielu ludzi, którzy często przesyłają je **dalej/innym**. Nie pokazujemy więc osobistych szczegółów z naszego życia, aby nikt obcy ich nie wykorzystał w złych celach.

Podsumowanie

Na zakończenie nauczyciel rozdaje kolorowanki/rysunki przedstawiające grupę nastolatków na biwaku oraz zabawę na boisku. Każdy z uczniów otrzymuje jedną kolorowankę. Zadaniem dzieci jest pokolorowanie rysunku i opatrzenie go tytułem. Następnie uczniowie proszą rówieśników (np. kolegę z ławki, przyjaciela) o wpisanie pod obrazkiem pozytywnego komentarza. Takich komentarzy może być więcej, co będzie wskazywać na liczbę oglądających rysunek osób. Podobnie jak w internecie!

Przed wykonaniem zadania nauczyciel może wykorzystać [animację dotyczącą zasad nowoczesnej netykiety](#).

Komentarz metodyczny

Uwagi do realizacji lekcji/zajęć

Zadanie z lukami bardzo dobrze wykonać z wykorzystaniem aplikacji mobilnych lub zadań interaktywnych, np. przy użyciu Learning Apps.

Sposoby oceniania

Ocenie podlegają:

- ćwiczenia pisemne wykonywane podczas lekcji;
- aktywność podczas zajęć;
- odpowiedzi na pytania;
- zadania wykonywane podczas lekcji;
- udział w zadaniach grupowych;
- ćwiczenia i zadania praktyczne.

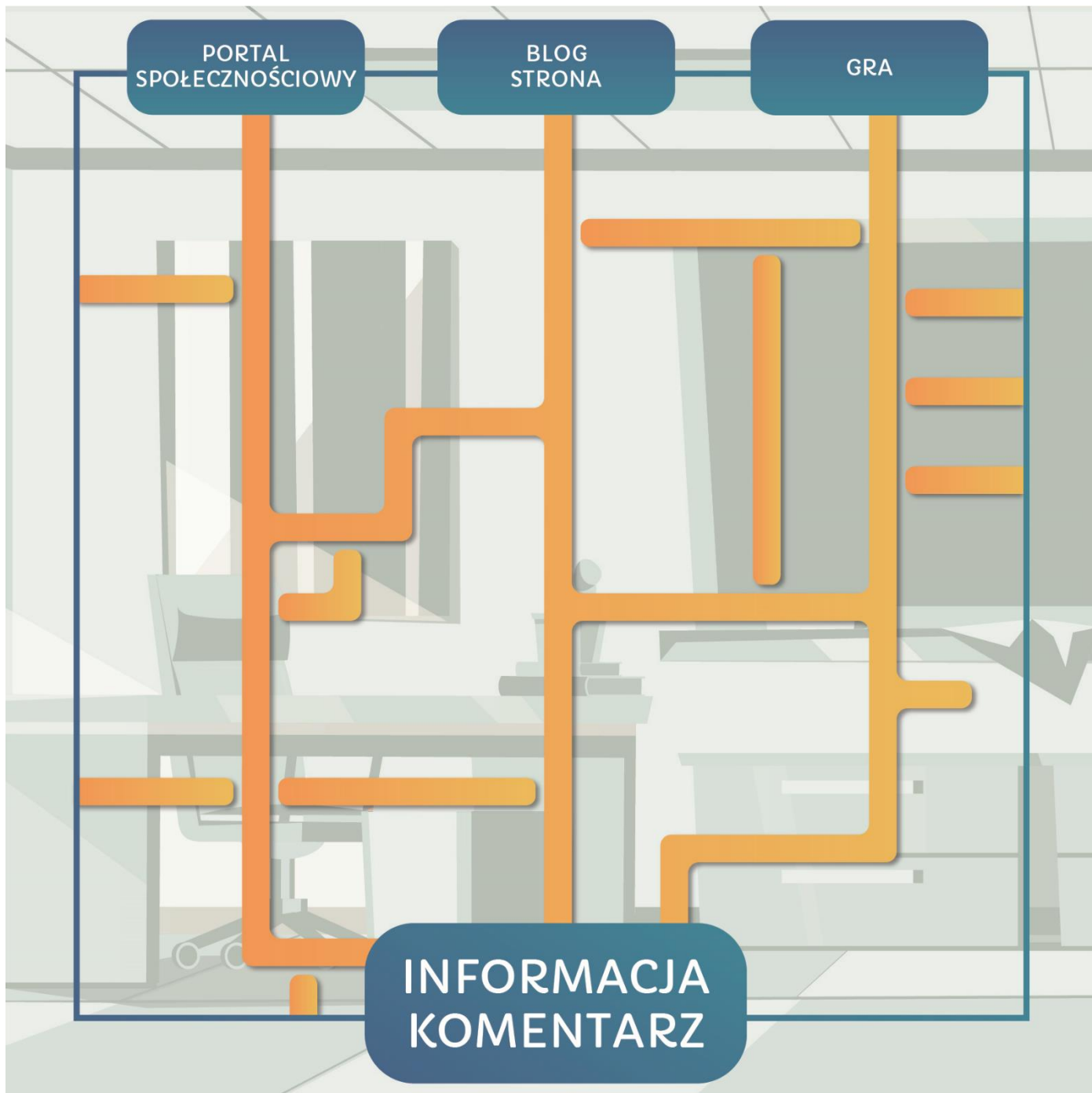
Praca z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE)

Zadanie polegające na uzupełnieniu luk w tekście uczniowie ze SPE mogą wykonać w wersji alternatywnej, w której nauczyciel prezentuje im listę wyrazów gotowych do wpisania w puste miejsca. Uczniowie również dobrze mogą wstawiać i dobierać słowa samodzielnie.

Karta pracy „Zanim wrzucisz do sieci...” dla uczniów z SPE może być opatrzona podpisanymi infografikami.

Karta pracy „Cyfrowy detektyw”

Uzupełnij labirynt. Która droga lub drogi prowadzą informację/komentarz do cyfrowych zasobów?

Karta pracy „Kolorowanka”

Pokoloruj ilustrację. Poniżej dodaj komentarz, zachowując zasady netykiety.

Kolorowanka pochodzi z serwisu pixabay.com

Dodaj komentarz:

Nick:

Nick:

Nick:

Nick:

Karta pracy „Zdjęcia Borysa i Klary”

Na podstawie zaprezentowanych zdjęć, napisz, co wiesz o nastolatkach z fotografii: ich życiu, zainteresowaniach, miejscu zamieszkania, np. Borys pojechał...; Klara ma...; Mieszkają...

.....

.....

.....

.....

.....

Zdjęcia pochodzą z serwisu pixaby.com

Karta pracy „Tekst z lukami”

Uzupełnij puste pola odpowiednimi wyrazami.

Internet to wielka sieć, która umożliwia łączenie się ludzi na całym świecie. Można w nim znaleźć wiele informacji. Każdy użytkownik może też napisać (tu uzupełnij) ..... lub dodać (tu uzupełnij) ..... Należy jednak pamiętać, że wszystkie informacje w internecie mogą zostać (tu uzupełnij) ..... Zdjęcia i filmy przez nas udostępnione ogląda wielu ludzi, którzy często przesyłają je (tu uzupełnij) ..... Nie pokazujmy więc osobistych szczegółów z naszego życia, aby nikt obcy ich nie wykorzystał w złych celach.

Karta pracy „Zanim wrzucisz do sieci...”

Uzupełnij pola w tabeli wybierając prawidłową odpowiedź.

Rodzaj zdjęcia	Można zamieścić w sieci	Nie powinno się zamieszczać w sieci
Zdjęcie domu z adresem		
Krajobraz z wycieczki górski		
Fotografia kotka		
Emotikon		
Komentarz z adresem i hasłem do poczty		
Zdjęcie/skan legitymacji szkolnej		
Zawody podczas festynu szkolnego		
Zdjęcie koleżanki		
Numer telefonu		

Bibliografia/Netografia

- Borkowska A., Witkowska M., (2020), [„Sharenting i wizerunek dziecka w sieci”](#), Warszawa: NASK – Państwowy Instytut Badawczy [online, dostęp z dn. 22.12.2021].
- Fundacja Orange, (2020), [„Sharenting. Co warto wiedzieć o publikowaniu wizerunku dziecka w sieci”](#) [online, dostęp z dn. 22.12.2021].
- Fundacja Uniwersytet Dzieci, (2017), [film „Jakie ślady zostawiamy w Internecie?”](#) [online, dostęp z dn. 22.12.2021].
- Kordus M., (2021), [„Mój wizerunek w sieci”](#) [online, dostęp z dn. 22.12.2021].
- Kwaśnik A., Polak Z., Sowiński P., (2021), [„Cyfrowy ślad małego dziecka”](#), Warszawa: NASK – Państwowy Instytut Badawczy [online, dostęp z dn. 22.12.2021].
- NASK – Państwowy Instytut Badawczy, (2021), kurs e-learningowy „Przygody Profesora i N@tki, czyli jak mądrze korzystać z internetu” – [Moduł 1. Pokaż siebie!](#) [online, dostęp z dn. 22.12.2021].
- Rywczyńska A., Wójcik Sz., (2018), [„Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży online”](#), Warszawa: NASK – Państwowy Instytut Badawczy, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę [online, dostęp z dn. 22.12.2021].
- Sochocka K., Van Laere K., (2018), [„Lubię to! Nastolatki w mediach społecznościowych \(13–15 lat\)”](#), Warszawa: NASK – Państwowy Instytut Badawczy [online, dostęp z dn. 22.12.2021].
- Szkoła Sieci Społecznościowych, [„Wizerunek i tożsamość”](#) [online, dostęp z dn. 22.12.2021].

Powyższy scenariusz opracowany został w ramach projektu „Działania wspierające nauczanie o cyberbezpieczeństwie”.

Opis projektu

Projekt „Działania wspierające nauczanie o cyberbezpieczeństwie”, zwany dalej „Cyberlekcje”, jest współfinansowany ze środków budżetu państwa otrzymanych od Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i wpisuje się w Strategię Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019–2024.

Opracowane scenariusze „Cyberlekcji” wpisują się w obowiązki wynikające z podstawy programowej. Tematyka scenariuszy odpowiada rosnącemu zapotrzebowaniu na wiedzę i kompetencje z zakresu efektywnego wykorzystywania mediów cyfrowych, co jest konsekwencją rewolucji cyfrowej postępującej również w podstawowych dziedzinach życia społecznego.

Korzystanie z własnego telefonu komórkowego najczęściej rozpoczyna się w wieku 7–8 lat. Ponad 80% uczniów posiada telefon komórkowy – w tym 64% dzieci w wieku 7–9 lat. Przeważająca większość dzieci używa telefonu typu smartfon, prawie wszystkie osoby w wieku szkolnym (97%) korzystają też z internetu. Podobnie jak w przypadku telefonu komórkowego podróże po wirtualnym świecie rozpoczynają się najczęściej w wieku 7–8 lat. Dwie trzecie rodziców deklaruje stosowanie kontroli nad korzystaniem przez dziecko z telefonu i internetu. Najczęściej jest to wspólne ustalenie zasad korzystania z telefonu, rzadziej – korzystanie z ustawień bezpieczeństwa czy specjalnych aplikacji służących do kontroli rodzicielskiej (39% rodziców). Aż 80% rodziców przyznaje, że ich dziecko samodzielnie instaluje aplikacje na telefon*. Warto podkreślić, że przed pandemią łączny, średni czas dobowy korzystania z sieci przez dzieci i młodzież (w wieku 13–17 lat) wynosił 4 godziny**. Obecnie sięga on 6, a nawet 8 godzin dziennie spędzonych na lekcjach zdalnych (44,3% respondentów) oraz do 4 godzin w czasie wolnym (31,7%)***.

Młodzi ludzie wykorzystują internet najczęściej w celu budowania oraz podtrzymywania relacji społecznych – znakomita większość jest aktywna na portalach społecznościowych oraz korzysta z komunikatorów i chatów. Poza poszukiwaniem informacji i rozwijaniem zainteresowań internet to dla młodych ludzi główne miejsce rozrywki – źródło gier i aplikacji, które wymagają wiedzy o bezpieczeństwie teleinformatycznym, w szczególności mając na względzie fakt znacznego nasilenia się cyberataków wykorzystujących socjotechniki oraz braki w zabezpieczeniach urządzeń domowych. Warto tutaj zaznaczyć, że zgodnie z raportem Agencji Unii Europejskiej ds. Cyberbezpieczeństwa (ENISA) z 2020 r. liczba incydentów phishingowych – czyli mających na celu wyłudzenie danych – wzrosła w ostatnich miesiącach nawet sześciokrotnie.

Tematyka projektu edukacyjnego obejmuje następujące obszary:

- bezpieczeństwo sieci i systemów;
- zarządzanie informacją;

CYBER lekcje

- wizerunek i tożsamość online;
- prywatność – bezpieczne zarządzanie danymi personalnymi;
- zdrowie, dobrostan psychiczny i cyberhigiena.

W ramach projektu opracowanych zostanie łącznie 18 scenariuszy lekcyjnych dla poszczególnych grup wiekowych uczniów w podziale na:

- dwa scenariusze dla klas 1–3 szkoły podstawowej;
- dwa scenariusze dla klas 4–6 szkoły podstawowej;
- cztery scenariusze dla klas 7–8 szkoły podstawowej;
- dziewięć scenariuszy dla klas szkół ponadpodstawowych.

Wykorzystanie przez nauczycieli przygotowanych w ramach działania scenariuszy może wpłynąć na lepszą profilaktykę w zakresie najważniejszych wyzwań związanych z zagrożeniami w sieci, jakimi są: przeciwdziałanie cyberprzemocy, patostreamingowi, przygotowanie dzieci i młodzieży do właściwej ochrony prywatności online, zapobieganie uzależnieniu od internetu oraz ochrona przed cyberprzestępczością, w tym ryzykiem wykorzystania dziecka w celach seksualnych czy finansowych.

* Urząd Komunikacji Elektronicznej (2020), [„Badanie ankietowe opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych oraz oceny preferencji konsumentów. Raport z badania dzieci i rodziców”](#) [online, dostęp z dn. 13.12.2021].

** Bochenek, M., Lange, R., (2019), [„Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów”](#), Warszawa: NASK – Państwowy Instytut Badawczy, s. 15 [online, dostęp z dn. 10.12.2021].

*** Lange R. (red.), (2021), [„Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów”](#), Warszawa: NASK – Państwowy Instytut Badawczy, s. 6 [online, dostęp z dn. 10.12.2021].